

ครอบครัวและมรดก · กรกฎาคม 2569

พินัยกรรมห้าแบบตามกฎหมายไทย : ข้อบกพร่องเล็ก ๆ ที่ทำให้พินัยกรรม เสีย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดแบบพินัยกรรมไว้ห้าแบบ และกำหนดด้วยว่าถ้าทำผิดแบบ พินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะ บทความนี้อธิบายทั้งห้าแบบพร้อมยกตัวอย่างเพิ่มเติม ข้อบกพร่องที่พบบ่อยที่สุด ทั้งพยานลงชื่อที่หลัง พยานที่เป็นผู้รับทรัพย์ คู่สมรสของพยาน และการลืมลงวัน เดือน ปี แล้วอธิบายว่าเมื่อพินัยกรรมเสีย ทรัพย์มรดกจะตกไปที่ใคร

นายเบ็นหิ่ง

Co Founder and Managing Partner

ใบอนุญาตทนายความเลขที่ 3540/2561

สารบัญ

1	พินัยกรรมมีห้าแบบ ไม่ใช่แบบเดียว	3
2	แบบธรรมดา (แบบที่คนใช้มากที่สุด และพลาดมากที่สุด)	4
3	แบบเขียนเองทั้งฉบับ (ไม่ต้องมีพยาน แต่ต้องเขียนด้วยมือทุกตัวอักษร)	5
4	แบบเอกสารฝ่ายเมือง (ให้เจ้าพนักงานจดให้ตามที่แจ้ง)	6
5	แบบเอกสารลับ (ผิดของไว้ ไม่ให้ใครเห็นเนื้อหา)	7
6	แบบทำด้วยวาจา (ใช้ได้เฉพาะเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษจริง ๆ)	8
7	ตารางเปรียบเทียบห้าแบบ (แบบไหนเหมาะกับครอบครัวแบบไหน)	9
8	พยานสองคน “พร้อมกัน” คือหัวใจของแบบธรรมดา	10
9	สิบล่วงวัน เดือน ปี (ข้อบกพร่องที่เล็กที่สุดแต่ร้ายที่สุด)	11
10	พยานที่เป็นผู้รับทรัพย์ และคู่สมรสของพยาน	12
11	ใครเป็นพยานไม่ได้เลย และผู้ทำพินัยกรรมต้องอายุเท่าไร	14
12	ลงลายมือชื่อกับลายพิมพ์นิ้วมือ ไม่เหมือนกัน	14
13	ข้อบกพร่องที่ทำให้เป็นโมฆะ กับข้อบกพร่องที่ไม่ทำให้เป็นโมฆะ	15
14	การขูดลบ ตก เต็ม และการแก้ไขภายหลัง	16
15	เมื่อพินัยกรรมเสีย ทรัพย์มรดกไปอยู่ที่ใคร	17
16	ผู้จัดการมรดก และเหตุที่พินัยกรรมเสียกระทบเรื่องนี้ด้วย	18
17	ครอบครัวแบบไหนควรเลือกแบบไหน	19
•	คำถามที่พบบ่อย	20
•	สรุป	22
•	สิ่งที่ควรทำต่อไป	24
•	อ้างอิงท้ายเล่ม	25
•	จดหมายจากผู้เขียน	27

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ของบทความบนเว็บไซต์ <https://dap-resolution.com/insights/thai-wills/>

ทุกคนรู้ไหมครับว่า พินัยกรรมที่เขียนไว้ด้วยความตั้งใจดีที่สุด อ่านแล้วเข้าใจ เจตนาได้ชัดทุกบรรทัด ลงชื่อครบทุกคน ก็ยังใช้บังคับไม่ได้แม้แต่บาทเดียว เพียงเพราะพยานคนหนึ่งเซ็นชื่อที่หลัง หรือเพียงเพราะลืมเขียนวันที่ไว้บน กระดาษ

คนที่เข้าใจเรื่องแบบพินัยกรรมได้เปรียบสองอย่าง อย่างแรกคือเลือกแบบที่เหมาะสมกับสภาพครอบครัวของตัวเองได้ ครอบครัวที่มีลูกจากการสมรสสอง ครั้ง กับครอบครัวเล็กที่มีทายาทชัดเจน ไม่ควรใช้แบบเดียวกัน อย่างที่สองคือ ตรวจเอกสารของตัวเองได้ก่อนจะสายเกินแก้ ส่วนคนที่ไม่รู้มักเสียหายในรูปแบบเดียวกันเสมอ คือพินัยกรรมกลายเป็นกระดาษเปล่าในวันที่ไม่มีใครแก้ไขอะไรได้อีกแล้ว และทรัพย์สินทั้งกองกลับไปแบ่งตามลำดับทายาทโดยธรรม ซึ่งมักไม่ตรงกับที่เจ้ามรดกต้องการครับ

ในบทความนี้ผมจะมาอธิบายให้ฟังแบบเข้าใจง่าย ๆ ว่ากฎหมายกำหนดแบบพินัยกรรมไว้กี่แบบ แต่ละแบบทำอย่างไรและเหมาะกับใคร ข้อบกพร่องเล็ก ๆ อะไรที่ทำให้พินัยกรรมเสียทั้งฉบับ ข้อบกพร่องอะไรที่ศาลฎีกาวางแนวว่าไม่ทำให้เสีย และถ้าพินัยกรรมเสียไปแล้ว ทรัพย์สินมรดกจะตกทอดไปที่ใครต่อครับ

บทที่ 1

พินัยกรรมมีห้าแบบ ไม่ใช่แบบเดียว

ความเข้าใจผิดที่พบมากที่สุดคือคิดว่าพินัยกรรมมีแบบเดียว คือเขียนใส่กระดาษแล้วให้พยานเซ็น ความจริงกฎหมายกำหนดไว้ห้าแบบ ได้แก่ แบบธรรมดา แบบเขียนเองทั้งฉบับ แบบเอกสารฝ่ายเมือง แบบเอกสารลับ และ

แบบทำด้วยวาจา แต่ละแบบมีเงื่อนไขคนละชุด และหยิบเงื่อนไขของแบบหนึ่ง มาแทนอีกแบบหนึ่งไม่ได้¹

มาตราสั้น ๆ นี้คือ “หัวใจสำคัญ” ของทั้งเรื่อง เพราะคำว่า “ก็แต่ตามแบบใดแบบหนึ่ง” หมายความว่ากฎหมายไม่เปิดช่องให้ทำปณิกรรมตามแบบที่คิดขึ้นเอง แม้จะดูรัดกุมกว่าก็ตาม เอกสารที่เขียนว่า “ปณิกรรม” แต่ไม่เข้าแบบใดเลยในห้าแบบนี้ ไม่ใช่ปณิกรรมที่บกพร่อง แต่ไม่เป็นปณิกรรมตั้งแต่ต้นครับ

บทที่ 2

แบบธรรมดา (แบบที่คนใช้มากที่สุด และพลาดมากที่สุด)

แบบธรรมดาคือแบบที่คนไทยใช้มากที่สุด เพราะทำเองได้ที่บ้านโดยไม่ต้องไปหาเจ้าพนักงาน และด้วยเหตุเดียวกันนี้ก็เป็นแบบที่มีข้อพิพาทเรื่องแบบมากที่สุด เพราะไม่มีใครคอยตรวจว่าทำครบตามที่กฎหมายกำหนดหรือยัง²

อ่านซ้ำ ๆ จะเห็นเงื่อนไขซ่อนอยู่สี่ชั้น ชั้นแรกต้องเป็นหนังสือ ชั้นที่สองต้องลงวัน เดือน ปี “ในขณะที่ทำขึ้น” ชั้นที่สามผู้ทำปณิกรรมต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานสองคน “พร้อมกัน” และชั้นที่สี่พยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรอง “ในขณะนั้น” สามคำในอัญประกาศนี้คือจุดที่คดีส่วนใหญ่ตกครับ

---

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1655 บัญญัติว่า

ปณิกรรมนั้น จะทำได้ก็แต่ตามแบบใดแบบหนึ่งดังที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1656 บัญญัติว่า

ปณิกรรมนั้น จะทำตามแบบดังนี้ก็ได้ กล่าวคือต้องทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำขึ้น และผู้ทำปณิกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ซึ่งพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำปณิกรรมไว้ในขณะนั้น

การขูดลบ ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งปณิกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามแบบอย่างเดียวกับการทำปณิกรรมตามมาตรานี้

ข้อสังเกต

กฎหมายกำหนดพยาน “อย่างน้อยสองคน” จึงมีสามคนหรือสี่คนได้ไม่เสียหาย แต่ถ้ามีคนเดียวคือขาดแบบทันที และการมีพยานเกินไว้ไม่ช่วยอะไร ถ้าคนที่ลงชื่อไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์จริง

บทที่ 3

แบบเขียนเองทั้งฉบับ (ไม่ต้องมีพยาน แต่ต้องเขียนด้วยมือทุกตัวอักษร)

แบบเขียนเองทั้งฉบับเรียบง่ายที่สุด เพราะไม่ต้องมีพยานแม้แต่คนเดียว เหมาะกับคนที่ไม่ต้องการให้ใครรู้เรื่องราวทรัพย์สินของตน แต่ต้องแลกด้วยเงื่อนไขที่เข้มกว่า คือทุกอย่างต้องเขียนด้วยมือตนเอง³

คำว่า “ข้อความทั้งหมด” ต้องอ่านตามตัวอักษรครบ พิมพ์คอมพิวเตอร์แล้วเซ็นชื่อไม่ใช่แบบนี้ พิมพ์เนื้อหาแล้วเขียนวันที่ด้วยมือก็ไม่ใช่ และวรรคท้ายที่ตัด ป.พ.พ. มาตรา 9 ออกไปนั้นสำคัญมาก เพราะมาตรา 9 คือมาตราที่ยอมให้ใช้ลายพิมพ์นิ้วมือแทนลายมือชื่อในนิติกรรมทั่วไป เมื่อถูกตัดออก แบบนี้จึงใช้ลายพิมพ์นิ้วมือแทนลายมือชื่อไม่ได้ และถ้าเกิดข้อพิพาทว่าเป็นลายมือของเจ้ามรดกจริงหรือไม่ ก็ต้องพิสูจน์กันด้วยลายมือนั่นเอง

3. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1657 บัญญัติว่า

พินัยกรรมนั้น จะทำเป็นเอกสารเขียนเองทั้งฉบับก็ได้ กล่าวคือผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยมือตนเองซึ่งข้อความทั้งหมด วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของตน

การขูดลบ ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งพินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้ทำด้วยมือตนเอง และลงลายมือชื่อกำกับไว้

บทบัญญัติมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายนี้ มิให้ใช้บังคับแก่พินัยกรรมที่สร้างขึ้นตามมาตรานี้

บทที่ 4

แบบเอกสารฝ่ายเมือง (ให้เจ้าพนักงานจดให้ตามที่แจ้ง)

แบบเอกสารฝ่ายเมืองมั่นคงที่สุดในทางพยานหลักฐาน เพราะมีเจ้าพนักงานจดข้อความ อ่านทวนให้ฟัง ลงลายมือชื่อและประทับตราตำแหน่งไว้ จึงยากที่ใครจะอ้างว่าปลอมหรือหาย⁴

คนมักคิดว่าเมื่อทำที่ที่ว่าการอำเภอแล้วย่อมปลอดภัยแน่นอน ในทางปฏิบัติไม่เสมอไปครับ เพราะข้อ (1) กำหนดว่าต้องแจ้งข้อความ “ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน” แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3045/2548⁵ วางไว้ชัดว่าเมื่อเจ้ามรดกไม่ได้แจ้งข้อความต่อหน้าพยานทั้งสองคนพร้อมกัน พิษยกรรมที่ทำเป็นเอกสารฝ่ายเมืองย่อมตกเป็นโมฆะ ตราประทับของทางราชการไม่ได้ช่วยกลบข้อบกพร่องข้อนี้

4. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1658 บัญญัติว่า

พิษยกรรมนั้น จะทำเป็นเอกสารฝ่ายเมืองก็ได้ กล่าวคือ

- (1) ผู้ทำพิษยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพิษยกรรมของตนแก่กรมการอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน
- (2) กรมการอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพิษยกรรมแจ้งให้ทราบนั้นลงไว้ และอ่านข้อความนั้นให้ผู้ทำพิษยกรรมและพยานฟัง
- (3) เมื่อผู้ทำพิษยกรรมและพยานกราบแปรชัดว่าข้อความที่กรมการอำเภอจดนั้นเป็นการถูกต้องตรงกับที่ผู้ทำพิษยกรรมแจ้งไว้แล้ว ให้ผู้ทำพิษยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ
- (4) ข้อความที่กรมการอำเภอจดไว้นั้น ให้กรมการอำเภอลงลายมือชื่อและลงวัน เดือน ปี ทั้งจดลงไว้ด้วยตนเองเป็นสำคัญว่าพิษยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้องตามบทบัญญัติ (1) ถึง (3) ข้างต้น แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

การขูดลบ ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งพิษยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพิษยกรรม พยาน และกรมการอำเภอจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

5. คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 3045/2548

บทที่ 5

แบบเอกสารลับ (ผนิกของไว้ ไม่ให้ใครเห็นเนื้อหา)

แบบเอกสารลับตอบโจทย์ครอบครัวที่ต้องการทั้งความมั่นคงของเอกสารราชการและความเป็นส่วนตัวของเนื้อหาไปพร้อมกัน วิธีคือเขียนพินัยกรรมเอง ลงชื่อ ผนิกของ ลงชื่อคาบรอยผนิก แล้วนำซองที่ปิดแล้วไปแสดงต่อเจ้าพนักงานกับพยาน โดยไม่ต้องเปิดให้ใครอ่าน⁶

แบบนี้เหมาะกับครอบครัวที่การเปิดเผยเนื้อหาก่อนเวลาจะสร้างความบาดหมาง เช่นครอบครัวที่แบ่งทรัพย์สินให้ลูกแต่ละคนไม่เท่ากันโดยมีเหตุผลของตัวเอง ข้อแลกเปลี่ยนคือต้องระงับเรื่องรอยผนิกและลายมือชื่อคาบรอยผนิก เพราะถ้าซองถูกเปิดออกภายหลังโดยไม่มีการดำเนินการใหม่ ก็เกิดปัญหาเรื่องความสมบูรณ์ได้ครับ

6. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1660 บัญญัติว่า

พินัยกรรมนั้น จะทำเป็นเอกสารลับก็ได้ กล่าวคือ

- (1) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรม
- (2) ผู้ทำพินัยกรรมต้องฉีกพินัยกรรมนั้น แล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนิกนั้น
- (3) ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ฉีกนั้นไปแสดงต่อกรมการอำเภอ และพยานอย่างน้อยสองคน และให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมดเหล่านั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้าพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมมิได้เป็นผู้เขียนเองโดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ้งนามและภูมิลำเนาของผู้เขียนให้ทราบด้วย
- (4) เมื่อกรมการอำเภอจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรมและวัน เดือน ปี ที่นำพินัยกรรมมาแสดงไว้บนซองนั้นและประทับตราตำแหน่งแล้ว ให้กรมการอำเภอผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อบนซองนั้น

การขูดลบ ตก เติม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งพินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

บทที่ 6

แบบทำด้วยวาจา (ใช้ได้เฉพาะเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษจริง ๆ)

แบบทำด้วยวาจาเป็นแบบที่คนพูดถึงกันมากที่สุดแต่ใช้ได้จริงน้อยที่สุด เพราะกฎหมายเปิดช่องไว้เฉพาะเมื่อมี “พฤติการณ์พิเศษ” ซึ่งทำให้ไม่สามารถทำตามแบบอื่นได้ ไม่ใช่แบบที่เลือกใช้เพราะสะดวก⁷⁸

แปลเป็นภาษาคนก็คือ ถ้าคนไข้ที่สั่งพินัยกรรมด้วยวาจาไว้ตอนวิกฤต ต่อมาอาการดีขึ้นจนกลับมาทำพินัยกรรมเป็นหนังสือได้ พินัยกรรมด้วยวาจานั้นจะสิ้นความสมบูรณ์เมื่อพ้นหนึ่งเดือน จึงต้องรีบทำแบบอื่นทดแทนครับ

7. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1663 บัญญัติว่า

เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งบุคคลใดไม่สามารถจะทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กำหนดไว้ได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลาบีบกระบาด หรือสงคราม บุคคลนั้นจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาก็ได้

เพื่อการนี้ ผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงเจตนาที่กำหนดข้อพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนซึ่งอยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น พยานสองคนนั้นต้องไปแสดงตนต่อกรรมการอำเภอโดยมีชักช้าและแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้สั่งไว้ด้วยวาจานั้น ทั้งต้องแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ที่ทำพินัยกรรมและพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ด้วย

ให้กรรมการอำเภอจดข้อความที่พยานแจ้งนั้นไว้ และพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อไว้ หรือมิฉะนั้น จะให้เสมอกับการลงลายมือชื่อได้ก็แต่ด้วยลงลายพิมพ์นิ้วมือ โดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองสองคน

8. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1664 บัญญัติว่า

ความสมบูรณ์แห่งพินัยกรรมซึ่งทำขึ้นตามมาตราก่อนนั้นย่อมสิ้นไปเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่เวลาผู้ทำพินัยกรรมกลับมาสู่ฐานะที่จะทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กำหนดไว้ได้

บทที่ 7

ตารางเปรียบเทียบห้าแบบ (แบบไหนเหมาะกับครอบครัวแบบไหน)

แบบพิธีกรรม	พยาน	ต้องไปที่ราชการหรือไม่	เหมาะกับใคร	จุดที่มักพลาด
แบบธรรมดา มาตรา 1656	สองคน ลงชื่อ พร้อมกันใน ขณะนั้น	ไม่ต้อง	ครอบครัวทั่วไปที่ทรัพย์ ไม่ซับซ้อน	พยานลงชื่อที่หลัง หรือลืมลงวัน เดือน ปี
แบบเขียนเองทั้ง ฉบับ มาตรา 1657	ไม่ต้องมี	ไม่ต้อง	ผู้ที่ต้องการความเป็น ส่วนตัวสูงสุด	พิมพ์บางส่วน หรือ ใช้ลายพิมพ์นิ้วมือ
แบบเอกสารฝ่าย เมือง มาตรา 1658	สองคน อยู่ พร้อมกันตอน แจ้งข้อความ	ต้องไป	ทรัพย์มูลค่าสูง หรือ ครอบครัวที่คาดว่าจะมี ข้อโต้แย้ง	พยานไปไม่พร้อม กัน
แบบเอกสารลับ มาตรา 1660	สองคน พร้อม เจ้าพนักงาน	ต้องไป	ครอบครัวที่การเปิดเผย เนื้อหาก่อนเวลาจะ สร้างความบาดหมาง	ไม่ลงชื่อคาบรอย ฉีก หรือซองถูก เปิด
แบบทำด้วยวาจา มาตรา 1663	สองคน อยู่ พร้อมกัน ณ ที่ นั้น	พยานต้องไป แจ้งโดยมี ชักช้า	เฉพาะกรณีฉุกเฉินจริง	ไม่มีพฤติการณ์ พิเศษจริง หรือพิน หนึ่งเดือน

สรุปตารางนี้เป็นประโยคเดียวคือ ยิ่งทรัพย์มาก ยิ่งทนายทหลายกลุ่ม ยิ่งควรเลือกแบบที่มีเจ้าพนักงานเข้ามาเกี่ยวข้อง ส่วนแบบที่ทำเองที่บ้านเหมาะกับกรณีที่โครงสร้างครอบครัวเรียบง่ายและไม่มีใครมีเหตุอะคัดค้านครับ

บทที่ 8**พยานสองคน “พร้อมกัน” คือหัวใจของแบบธรรมดา**

ข้อบกพร่องอันดับหนึ่งของแบบธรรมดาไม่ใช่เนื้อหา แต่เป็นลำดับเวลาของการลงชื่อ ภาพที่พบบ่อยคือเจ้ามรดกลงชื่อไว้ก่อน แล้วลูกหลานถือกระดาษไปให้พยานเซ็นตามบ้านทีละคนในวันต่อ ๆ มา ทุกคนเซ็นด้วยความจริงใจ ไม่มีใครคิดจะฉ้อโกงใคร แต่แบบขาดไปแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11034/2553⁹ อธิบายเรื่องนี้ตรงที่สุด ศาลวินิจฉัยว่าการที่พยานไม่ว่าคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนลงลายมือชื่อโดยไม่เห็นเหตุการณ์ขณะทำพินัยกรรม แต่มาลงลายมือชื่อในภายหลัง ย่อมไม่ชอบด้วย ป.พ.พ. มาตรา 1656 วรรคแรก และทำให้พินัยกรรมเป็นโมฆะไปในทันทีตาม มาตรา 1705 และแม้ต่อมาพยานจะไปสอบถามผู้ทำพินัยกรรมและได้ความว่า ประสงค์จะทำพินัยกรรมจริง ก็ไม่มีผลทำให้พินัยกรรมที่เป็นโมฆะไปแล้วกลับสมบูรณ์ขึ้นมาได้

ประโยคสุดท้ายนั้นสำคัญที่สุดครับ ความเป็นโมฆะทางแบบ “ไม่สามารถแก้ไขย้อนหลังได้” ทางเดียวที่ทำได้คือทำพินัยกรรมฉบับใหม่ให้ถูกต้องตั้งแต่ต้น ในขณะที่เจ้ามรดกยังมีชีวิตและยังมีสติสัมปชัญญะ

แนวเดียวกันปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3979/2545¹⁰ ซึ่งพยานคนหนึ่งไม่ได้รับรองลายมือชื่อของผู้ตาย และการลงลายมือชื่อไม่ได้กระทำต่อหน้าพยานสองคนพร้อมกัน ศาลวินิจฉัยว่าพินัยกรรมเป็นโมฆะ ททรัพย์มรดกจึงตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมเสมือนหนึ่งมิได้มีการทำพินัยกรรมไว้ ส่วนคำ

⁹. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11034/2553

¹⁰. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3979/2545

พิพาทศาลฎีกาที่ 1358/2505¹¹ อธิบายเพิ่มเติมว่าเรื่องนี้ต้องฟังข้อเท็จจริงว่ามี การกระทำถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดจริงหรือไม่ มิใช่เพียงฟังตามตัว หนังสือที่เขียนไว้ในเอกสาร

บทที่ 9

สัปดาห์ เดือน ปี (ข้อบกพร่องที่เล็กที่สุดแต่ร้ายที่สุด)

ในบรรดาข้อบกพร่องทั้งหมด ข้อที่ผมเห็นว่าน่าเสียดายที่สุดคือการสัปดาห์ เดือน ปี เพราะใช้เวลาเขียนไม่ถึงสิบวินาที แต่ผลคือพินัยกรรมทั้งฉบับเป็น โฆษะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3776/2545¹² วินิจฉัยว่าพินัยกรรมที่มีพยานลงลายมือ ชื่อสองคน แต่มีได้ลงวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรม ถือว่าทำขึ้นโดยขัดต่อ ป.พ.พ. มาตรา 1656 ย่อมเป็นโฆษะตามมาตรา 1705 และผู้ที่มีชื่อเป็นผู้รับ มรดกตามพินัยกรรมนั้นไม่มีส่วนได้เสียในอันที่จะร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้ แนวเดียวกันปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6595/2538¹³ ที่วินิจฉัยว่า พินัยกรรมซึ่งไม่ลงวัน เดือน ปี จึงมิได้ทำตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ ย่อม เป็นโฆษะ ทรัพย์มรดกจึงตกได้แก่ทายาทโดยธรรมเสมือนหนึ่งมิได้มีการทำ พินัยกรรมไว้

¹¹. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1358/2505

¹². คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3776/2545

¹³. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6595/2538

ข้อสังเกต

สิ่งที่ทำได้เองวันนี้ คือหยิบพินัยกรรมที่มีอยู่ขึ้นมาดูว่ามีวัน เดือน ปี อยู่ในเอกสารหรือไม่ และวันนั้นเป็นวันเดียวกับวันที่ทุกคนลงชื่อจริงหรือไม่ ถ้าไม่มีหรือไม่ตรง อย่าใช้ปากกาเติมลงไปเอง เพราะการเติมภายหลังไม่ทำให้แบบสมบุรณ์ขึ้น

บทที่ 10**พยานที่เป็นผู้รับทรัพย์ และคู่สมรสของพยาน**

ข้อบกพร่องที่พบบรองลงมาคือให้คนที่ได้รับทรัพย์มาเป็นพยานเสียเอง ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เพราะคนที่อยู่ในบ้านและพร้อมจะเซ็นให้ ก็มักเป็นลูกหรือคู่สมรสซึ่งเป็นผู้รับทรัพย์นั่นเอง¹⁴

วรรคสองคือจุดที่คนไม่ทันคิดครับ กฎหมายห้ามไปถึง “คู่สมรสของพยาน” ด้วย ดังนั้นการให้สามีของลูกสาวมาเซ็นเป็นพยาน ในพินัยกรรมที่ยกทรัพย์ให้ลูกสาว ก็เข้าข้อห้ามนี้ แม้ตัวสามีจะไม่ได้รับอะไรเลย คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4001/2545¹⁵ เป็นตัวอย่างที่เห็นภาพชัด เมื่อคู่สมรสของผู้รับมรดกกลางลายมือ

14. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1653 บัญญัติว่า

ผู้เขียน หรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมนั้นไม่ได้

ให้ใช้บทบัญญัติในวรรคก่อนบังคับแก่คู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมด้วย

พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้จดข้อความแห่งพินัยกรรมที่พยานนำมาแจ้งตามมาตรา 1663 ให้ถือว่าเป็นผู้เขียนพินัยกรรมตามความหมายแห่งมาตรานี้

15. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4001/2545

ชื่อเป็นพยาน ศาลวินิจฉัยว่าผู้รับมรดกรายนั้นไม่อาจรับมรดกตามพินัยกรรมได้เพราะข้อกำหนดในส่วนของเขาเป็นโมฆะ แต่ข้อกำหนดในส่วนของผู้รับพินัยกรรมรายอื่นยังคงสมบูรณ์ใช้บังคับได้

นี่คือความต่างที่สำคัญมาก การผิด ป.พ.พ. มาตรา 1653 ทำให้เสียเฉพาะ “ข้อกำหนด” ที่เกี่ยวกับพยานหรือคู่สมรสของพยานคนนั้น ไม่ได้ทำให้พินัยกรรมเสียทั้งฉบับ แนวนั้นมีมาตั้งแต่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 730/2489¹⁶ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 306/2507¹⁷ ก็วางแนวทำนองเดียวกันในกรณีคู่สมรสของผู้รับทรัพย์ลงชื่อเป็นพยาน ในทางกลับกัน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5404/2533¹⁸ วินิจฉัยว่าพยานซึ่งจะเป็นผู้รับทรัพย์ไม่ได้นั้น หมายถึงพยานซึ่งต้องลงลายมือชื่อในแบบพินัยกรรม การที่ผู้รับทรัพย์เพียงนั่งอยู่ด้วยแต่ไม่ได้ลงลายมือชื่อเป็นพยาน หากเป็นพยานตามบทบัญญัตินี้ไม่ พินัยกรรมจึงไม่ตกเป็นโมฆะ

ข้อสังเกต

สรุปให้ใช้ได้จริง เลือกพยานจากคนที่ไม่ได้รับอะไรตามพินัยกรรม และคู่สมรสของเขาก็ไม่ได้รับด้วย เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน หรือคนรู้จักที่ไม่มีส่วนได้เสีย เป็นพยานที่ปลอดภัยกว่าลูกหลานในบ้านครับ

^{16.} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 730/2489

^{17.} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 306/2507

^{18.} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5404/2533

บทที่ 11

ใครเป็นพยานไม่ได้เลย และผู้ทำพินัยกรรมต้องอายุเท่าไร

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้ ^{19 20}

สองมาตรานี้ต้องแยกกันให้ชัดครับ ผู้ทำพินัยกรรมทำได้เมื่ออายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ซึ่งต่ำกว่าอายุบรรลุนิติภาวะ แต่ “พยาน” ต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว ข้อ (1) ของ ป.พ.พ. มาตรา 1670 จึงพลาดกันบ่อยในทางปฏิบัติ เพราะเวลาต้องหาพยานเร่งด่วน คนที่อยู่ใกล้ตัวที่สุดอาจเป็นหลานที่อายุยังไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์

บทที่ 12

ลงลายมือชื่อกับลายพิมพ์นิ้วมือ ไม่เหมือนกัน

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้ ²¹

ผู้สูงอายุที่มีมือสั่นหรือเขียนชื่อตัวเองไม่ไหวแล้วมักใช้ลายพิมพ์นิ้วมือแทน ซึ่งทำได้ แต่มาตรานี้พูดถึง ป.พ.พ. มาตรา 1656 มาตรา 1658 และมาตรา 1660 เท่านั้น ไม่รวมมาตรา 1657 อีกจุดคือคำว่า “ในขณะนั้น” พยานสองคนที่

---

19. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1670 บัญญัติว่า

บุคคลต่อไปนี้เป็นพยานในการทำพินัยกรรมไม่ได้

- (1) ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- (2) บุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- (3) บุคคลที่หุนหวก เป็นใบ้ หรือจกบุบอดทั้งสองข้าง

20. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1703 บัญญัติว่า

พินัยกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้นเป็นโมฆะ

21. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1665 บัญญัติว่า

เมื่อผู้ทำพินัยกรรมจะต้องลงลายมือชื่อตามมาตรา 1656 มาตรา 1658 มาตรา 1660 จะให้เสมอกับลงลายมือชื่อได้ ก็แต่ด้วยลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนในขณะนั้น

รับรองต้องรับรองในขณะที่พิมพ์ ไม่ใช่มารับรองทีหลัง ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกับที่กฎหมายเข้มงวดกับเวลาลงชื่อของพยานตาม ป.พ.พ. มาตรา 1656 ครับ

บทที่ 13

ข้อบกพร่องที่ทำให้เป็นโมฆะ กับข้อบกพร่องที่ไม่ทำให้เป็นโมฆะ

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้²²

ประโยคเดียวนี้ทำหน้าที่สองอย่างพร้อมกัน อย่างแรกคือบอกว่าการทำผิดแบบให้ผลรุนแรงถึงขั้นโมฆะ อย่างที่สองซึ่งสำคัญไม่แพ้กันคือบอกด้วยว่า “อะไรไม่อยู่ในรายการ” เพราะสิ่งที่ไม่อยู่ในรายการนี้ ย่อมไม่ทำให้พินัยกรรมเป็นโมฆะ

ตัวอย่างที่ชัดที่สุดคือ ป.พ.พ. มาตรา 1671 ซึ่งกำหนดว่าถ้าคนอื่นเป็นผู้เขียนข้อความแห่งพินัยกรรม บุคคลนั้นต้องลงลายมือชื่อของตนทั้งระบุว่าเป็นผู้เขียน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3675/2547²³ วินิจฉัยว่า ป.พ.พ. มาตรา 1705 บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วว่ามิกรณีใดบ้างที่เป็นโมฆะ แต่มิได้บัญญัติให้พินัยกรรมที่ไม่ลงลายมือชื่อผู้เขียนตามมาตรา 1671 ตกเป็นโมฆะ เมื่อพยานอยู่พร้อมกันและผู้ตายลงลายมือชื่อต่อหน้าพยาน พินัยกรรมนั้นจึงถูกต้องตามแบบและมีผลสมบูรณ์

²² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1705 บัญญัติว่า

พินัยกรรมหรือข้อความกำหนดพินัยกรรมนั้น ถ้าได้ทำขึ้นขัดต่อบัญญัติแห่งมาตรา 1652 มาตรา 1653 มาตรา 1656 มาตรา 1657 มาตรา 1658 มาตรา 1660 มาตรา 1661 หรือมาตรา 1663 ย่อมเป็นโมฆะ

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 3675/2547

อีกตัวอย่างคือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2874/2559²⁴ ซึ่งอธิบายว่าบทบัญญัติที่ห้ามสามีหรือภริยาทำพินัยกรรมยกสินสมรสเกินกว่าส่วนของตน ไม่ใช่บทมาตราที่จะทำให้พินัยกรรมตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 1705 ผลจึงมีเพียงว่าข้อกำหนดที่ยกทรัพย์สินของผู้อื่นไม่มีผลบังคับ ส่วนข้อกำหนดอื่น เช่นการตั้งผู้จัดการมรดกยังคงมีผลบังคับได้ เส้นแบ่งจึงชัดพอสมควรครับ ข้อบกพร่องเรื่อง “แบบ” ทำให้เสียทั้งฉบับ ส่วนข้อบกพร่องที่กฎหมายไม่ได้ระบุไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 1705 ทำให้เสียเฉพาะข้อกำหนดนั้น

บทที่ 14

การชดเชย ตก เต็ม และการแก้ไขภายหลัง

เรื่องที่ผมเจอบ่อยไม่แพ้กันคือพินัยกรรมฉบับเดิมที่เจ้ามรดกใช้ปากกาขีดฆ่าชื่อคนหนึ่งออกแล้วเขียนชื่ออีกคนเข้าไปแทน ด้วยความเข้าใจว่าทำได้เพราะเป็นทรัพย์สินของตน

ป.พ.พ. มาตรา 1656 มาตรา 1657 และมาตรา 1660 ที่ยกมาข้างต้น ล้วนมีวรรคท้ายเรื่องการชดเชย ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นเหมือนกัน และล้วนกำหนดว่าการแก้ไขนั้นไม่สมบูรณ์ เว้นแต่จะทำได้ทำตามแบบเดียวกับการทำพินัยกรรม หรือลงลายมือชื่อกำกับไว้ตามที่แต่ละมาตรากำหนด ในทางปฏิบัติจึงหมายความว่า การขีดฆ่าแล้วเขียนใหม่โดยไม่มีการรับรองตามแบบ ไม่ได้เปลี่ยนเนื้อหาของพินัยกรรมเลย ทางที่สะอาดที่สุดคือทำฉบับใหม่ทั้งฉบับให้ถูกต้องตามแบบ แล้วระบุว่ายกเลิกฉบับก่อน ๆ ทั้งหมด

²⁴. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2874/2559

ข้อสังเกต

และข้อควรรู้ที่สำคัญอีกข้อ ถ้าพินัยกรรมฉบับหลังที่ทำขึ้นเพื่อยกเลิกฉบับก่อนนั้นเองเป็นโมฆะเพราะทำผิดแบบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 306/2507 วางแนวว่าย่อมไม่ถือว่าเป็นการเพิกถอนพินัยกรรมฉบับก่อน ผลคือฉบับเก่ากลับมามีผล ซึ่งอาจไม่ใช่สิ่งที่เจ้ามรดกต้องการเลย

บทที่ 15

เมื่อพินัยกรรมเสีย ทรัพย์มรดกไปอยู่ที่ใคร

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้^{25 26}

เมื่อกลับไปแบ่งตามทายาทโดยธรรม ป.พ.พ. มาตรา 1629 กำหนดลำดับไว้หกลำดับ คือผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย และลุง ป้า น้า อา โดยคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นทายาทโดยธรรมด้วย

25. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1699 บัญญัติว่า

ถ้าพินัยกรรม หรือข้อกำหนดในพินัยกรรม เกี่ยวกับทรัพย์สันดานใดเป็นอันไร้ผลด้วยประการใด ๆ ทรัพย์สันดานนั้นตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมหรือได้แก่แผ่นดิน แล้วแต่กรณี

26. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1620 บัญญัติว่า

ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่ผลบังคับได้ ให้เป็นทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

ถ้าผู้ใดตายโดยได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์หรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์มรดก ให้เป็นส่วนที่ได้จำหน่ายโดยพินัยกรรม หรือส่วนที่พินัยกรรมไม่มีผลบังคับให้แก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมาย

นี่คือจุดที่ผลเสียของการทำพินัยกรรมผิดแบบเห็นชัดที่สุดครับ เพราะเจตนาของเจ้ามรดกมักต่างจากลำดับนี้ เช่นต้องการยกทรัพย์สินให้หลานที่เลี้ยงดูตนมา แต่เมื่อพินัยกรรมเสีย ทรัพย์สินก็กลับไปให้ผู้สืบสันดานลำดับหนึ่งกับคู่สมรสตามกฎหมาย ส่วนหลานคนนั้นอาจไม่ได้อะไรเลย และไม่ใช่ว่าเพราะกฎหมายไม่ยอมให้ยก แต่เพราะเอกสารที่ยกให้ใช้บังคับไม่ได้

บทที่ 16

ผู้จัดการมรดก และเหตุที่พินัยกรรมเสียกระทบเรื่องนี้ด้วย

อีกผลกระทบที่คนมักนึกไม่ถึงคือเรื่องผู้จัดการมรดก เพราะในทางปฏิบัติ ธนาคารและสำนักงานที่ดินมักไม่ดำเนินการโอนทรัพย์สินให้ทายาทโดยไม่มีคำสั่งศาลตั้งผู้จัดการมรดก และ ป.พ.พ. มาตรา 1711 ก็ระบุว่าผู้จัดการมรดกหมดทั้งบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล

ป.พ.พ. มาตรา 1713 กำหนดให้ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ และระบุไว้ใน (3) ด้วยว่ารวมถึงกรณีที่ข้อกำหนดพินัยกรรมซึ่งตั้งผู้จัดการมรดกไว้ไม่มีผลบังคับได้ด้วยประการใด ๆ นั้นแปลว่าเมื่อพินัยกรรมเป็นโมฆะ ข้อกำหนดที่ตั้งผู้จัดการมรดกไว้ก็ไม่มีผลไปด้วย คนที่เจ้ามรดกไว้ใจให้จัดการทรัพย์สิน จึงอาจไม่ใช่คนที่ศาลตั้ง

ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3776/2545 และที่ 3979/2545 ผู้ที่มีชื่อรับทรัพย์สินตามพินัยกรรมที่เป็นโมฆะ ไม่มีส่วนได้เสียหรืออำนาจร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมนั้นเลย ในทางกลับกัน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6595/2538 แสดงว่าทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่บิดาซึ่งตายก่อนเจ้ามรดกยอมเป็นผู้มีส่วนได้เสีย มีสิทธิร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้ตาม ป.พ.พ.

มาตรา 1711 และมาตรา 1713 กล่าวคือความเป็นโมฆะไม่ได้ทำให้ไม่มีใครจัดการทรัพย์สินได้ แต่ทำให้คนที่เข้ามาจัดการเปลี่ยนไปจากที่เจ้ามรดกกำหนดครับ

บทที่ 17

กรอบครัวแบบไหนควรเลือกแบบไหน

กรอบครัวที่มีลูกจากการสมรสมากกว่าหนึ่งครั้ง หรือมีบุตรบุญธรรมร่วมกับบุตรโดยสายเลือด เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงเรื่องข้อโต้แย้งสูงที่สุด แบบเอกสารฝ่ายเมืองจึงเหมาะกว่า เพราะมีเจ้าพนักงานรับรองว่าได้ทำถูกต้องตามขั้นตอน ส่วนกรอบครัวที่ทรัพย์สินหลักเป็นที่ดินหลายแปลง ก็ควรใช้แบบเดียวกัน เพราะการโอนที่ดินต้องผ่านสำนักงานที่ดินซึ่งตรวจเอกสารค่อนข้างเคร่งครัด ส่วนกรอบครัวเล็กที่มีทายาทชัดเจนและไม่มีใครมีเหตุจะคัดค้าน แบบธรรมดาาก็เพียงพอ ขอเพียงเลือกพยานที่ไม่ได้รับทรัพย์สินและคู่สมรสของพยานก็ไม่ได้รับลงชื่อกันพร้อมหน้าในคราวเดียว และเขียนวัน เดือน ปี ให้ครบ ส่วนแบบทำด้วยวาจากันั้น ผมมองว่าไม่ควรถือเป็นแผน แต่ควรถือเป็นทางออกฉุกเฉินที่หวังว่าจะไม่ต้องใช้ครับ

คำถามที่พบบ่อย

ถาม พินัยกรรมพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ใช้ได้ไหม

ตอบ ใช้ได้ครับ ถ้าทำเป็นแบบธรรมดาตาม ป.พ.พ. มาตรา 1656 เพราะมาตรานี้กำหนดเพียงว่าต้องทำเป็นหนังสือ ไม่ได้กำหนดว่าต้องเขียนด้วยมือ แต่ถ้าจะทำเป็นแบบเขียนเองทั้งฉบับตามมาตรา 1657 พิมพ์ไม่ได้เลย เพราะมาตรานั้นกำหนดว่าต้องเขียนด้วยมือตนเองซึ่งข้อความทั้งหมด วัน เดือน ปี และลายมือชื่อ

ถาม ให้ลูกที่จะได้รับมรดกเป็นพยานได้ไหม

ตอบ ไม่ควรครับ เพราะ ป.พ.พ. มาตรา 1653 ห้ามผู้เขียนและพยานเป็นผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรม และห้ามไปถึงคู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานด้วย ผลของการฝ่าฝืนคือข้อกำหนดที่ยกทรัพย์ให้คนนั้นเป็นโมฆะ ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 730/2489 และที่ 4001/2545 ซึ่งวางไว้ว่าเสียเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับพยานคนนั้น ไม่ได้เสียทั้งฉบับ แต่ก็เท่ากับลูกคนนั้นไม่ได้รับตามที่เจ้ามรดกต้องการอยู่ดี

ถาม พันัยกรรมต้องไปจดทะเบียนที่อำเภอทุกฉบับหรือไม่

ตอบ ไม่ต้องครับ แบบธรรมดาตาม ป.พ.พ. มาตรา 1656 และแบบเขียนเองทั้งฉบับตามมาตรา 1657 ทำเองได้โดยไม่ต้องไปที่ราชการเลย ส่วนแบบเอกสารฝ่ายเมืองตามมาตรา 1658 และแบบเอกสารลับตาม ป.พ.พ. มาตรา 1660 ต้องมีการการอำเภอเข้ามาเกี่ยวข้องตามที่ตัวบทกำหนด การเลือกแบบที่มีเจ้าพนักงานเกี่ยวข้องไม่ใช่หน้าที่ตามกฎหมาย แต่ช่วยลดข้อพิพาทเรื่องแบบได้พอสมควร

ถาม ถ้าพันัยกรรมเป็นโมฆะ ยังต้องฟ้องขอให้เพิกถอนหรือไม่

ตอบ โดยหลักแล้วไม่ต้องครับ เพราะคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1358/2505 วางแนวว่าพันัยกรรมที่ทำขึ้นผิดแบบตาม ป.พ.พ. มาตรา 1656 เป็นโมฆะตามมาตรา 1705 ไม่เป็นพันัยกรรมเสียแล้ว ความเสียเปล่านี้ผู้มีส่วนได้เสียจะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้ หากต้องฟ้องขอให้เพิกถอนไม่ อย่างไรก็ดี ข้อเท็จจริงที่ต่างกันเพียงเล็กน้อยอาจให้ผลทางกฎหมายที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง จึงควรตรวจสอบเอกสารและลำดับเหตุการณ์ให้ชัดเจนก่อนสรุป

สรุป

สรุปแล้ว กฎหมายกำหนดแบบพินัยกรรมไว้ห้าแบบตาม ป.พ.พ. มาตรา 1655 คือแบบธรรมดาตามมาตรา 1656 แบบเขียนเองทั้งฉบับตามมาตรา 1657 แบบเอกสารฝ่ายเมืองตามมาตรา 1658 แบบเอกสารลับตามมาตรา 1660 และแบบทำด้วยวาจาตาม ป.พ.พ. มาตรา 1663 ซึ่งมีอายุความสมบูรณ์จำกัดตาม มาตรา 1664 โดยมาตรา 1705 กำหนดว่าการทำผิดแบบเหล่านี้ทำให้พินัยกรรมเป็นโมฆะ ข้อบกพร่องที่พบบ่อยที่สุดคือพยานไม่ครบสองคนหรือลงชื่อที่หลัง การลืมนลงวัน เดือน ปี และการให้ผู้รับทรัพย์หรือคู่สมรสของผู้รับทรัพย์มาเป็น พยานซึ่งขัด ป.พ.พ. มาตรา 1653 ส่วนข้อบกพร่องที่ไม่อยู่ในรายการของ มาตรา 1705 เช่นผู้เขียนไม่ลงชื่อตามมาตรา 1671 ไม่ทำให้พินัยกรรมเสีย และ เมื่อพินัยกรรมเสียจริง ทรัพย์มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมตาม ป.พ.พ. มาตรา 1699 มาตรา 1620 และมาตรา 1629 ในขณะที่ข้อกำหนดตั้งผู้ จัดการมรดกก็สิ้นผลไปด้วย

คนที่เข้าใจเรื่องนี้จะทำสองอย่างได้ดีขั้นต้นที อย่างแรกคือเลือกแบบพินัยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพครอบครัวของตัวเองจริง ๆ ไม่ใช่เลือกแบบที่สะดวกที่สุด อย่างที่สองคือตรวจเอกสารที่มีอยู่แล้วได้ด้วยคำถามสามข้อ คือมีวัน เดือน ปี ครบหรือไม่ พยานสองคนอยู่พร้อมกันและลงชื่อในคราวเดียวกันหรือไม่ และพยานคนใดหรือคู่สมรสของพยานคนใดได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมหรือไม่ เพราะในเรื่องพินัยกรรม สิ่งที่สำคัญว่าเจตนาของเจ้ามรดกจะเป็นจริงหรือไม่ ไม่ได้อยู่ที่ว่า “เขียนไว้ชัดหรือไม่ชัด” แต่อยู่ที่ว่า “ทำถูกแบบหรือไม่ถูกแบบ” ครับ

สิ่งที่ควรทำต่อไป

- 1 หยบพินัยกรรมที่มีอยู่ขึ้นมตรวจสตรวข้อ คอมีวัน เดือน ปี ครบหรือไม่ พยานครบสองคนหรือไม่ และพยานครนใดหรือคู่สมรสของพยานครได้รับ ทรัพย์ตรมพินัยกรรมหรือไม่
- 2 ถ้เคยแก้ไขข้อควมบนพินัยกรรมด้วยปากกโดยไม่มีพยานครรับรอง อย่า แก่เพิ่มอีก และเก็บเอกสารไว้ตรมสภพเดิม
- 3 เก็บต้นฉบับพินัยกรรมทุกฉบับไว้ครบ อย่าทำลยฉบับเก่ำแม้จะคิดว่าถูก ยกเลิกไปล้แล้ว
- 4 จดไว้ว่การลงชื่อในพินัยกรรมเกิดขึ้นเมื่อใดและใครอยู่ในเหตุการณ์ ขณะที่ยังจ้รยลละเอียดยได้
- 5 ถ้กำลังจะทำพินัยกรรมฉบับใหม่ เลือกพยานครจากรคนที่ไม่ได้รับทรัพย์ และคู่สมรสของเขาก้ไม่ได้รับ ล้แล้วน้ดให้ลงชื่อพร้อมกันในครวเดียว
- 6 ถ้เจ้มรดกเสียชีวิตล้แล้วและยังไม่แน่ใจว่พินัยกรรมใช้บ้งค้บได้หรือไม่ ให้รวบรวมเอกสารตรมรยการข้งต้นไว้ให้ครบก่อนด้นเนินการใด ๆ ต่อ

อ้างอิงท้ายเล่ม

รายการกฎหมายและคำพิพากษาที่อ้างในเล่มนี้ พร้อมบทและเลขเชิงอรรถ

กฎหมายที่อ้างถึง

1	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1655	บทที่ 1 · เชิงอรรถ 1
2	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1656	บทที่ 2 · เชิงอรรถ 2
3	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1657	บทที่ 3 · เชิงอรรถ 3
4	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1658	บทที่ 4 · เชิงอรรถ 4
5	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1660	บทที่ 5 · เชิงอรรถ 6
6	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1663	บทที่ 6 · เชิงอรรถ 7
7	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1664	บทที่ 6 · เชิงอรรถ 8
8	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1653	บทที่ 10 · เชิงอรรถ 14
9	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1670	บทที่ 11 · เชิงอรรถ 19
10	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1703	บทที่ 11 · เชิงอรรถ 20
11	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1665	บทที่ 12 · เชิงอรรถ 21
12	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1705	บทที่ 13 · เชิงอรรถ 22
13	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1699	บทที่ 15 · เชิงอรรถ 25
14	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1620	บทที่ 15 · เชิงอรรถ 26

คำพิพากษาศาลฎีกาที่อ้างถึง

1	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 3045/2548	บทที่ 4 · เชิงอรรถ 5
2	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 11034/2553	บทที่ 8 · เชิงอรรถ 9
3	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 3979/2545	บทที่ 8 · เชิงอรรถ 10

4	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 1358/2505	บทที่ 8 · เชิงอรรถ 11
5	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 3776/2545	บทที่ 9 · เชิงอรรถ 12
6	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 6595/2538	บทที่ 9 · เชิงอรรถ 13
7	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 4001/2545	บทที่ 10 · เชิงอรรถ 15
8	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 730/2489	บทที่ 10 · เชิงอรรถ 16
9	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 306/2507	บทที่ 10 · เชิงอรรถ 17
10	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 5404/2533	บทที่ 10 · เชิงอรรถ 18
11	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 3675/2547	บทที่ 13 · เชิงอรรถ 23
12	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2874/2559	บทที่ 13 · เชิงอรรถ 24

ฉบับเว็บไซต์: <https://dap-resolution.com/insights/thai-wills/> · เผยแพร่ กรกฎาคม 2569

คำพิพากษาศาลฎีกาสืบค้นฉบับเต็มได้จากระบบสืบค้นคำพิพากษาของศาลฎีกา
(deka.supremecourt.or.th)

จากผู้เขียน

หากคุณกำลังประสบปัญหาเรื่องนี้

ถ้าคุณกำลังเจอเรื่องแบบนี้อยู่ หรือไม่แน่ใจว่าหลักฐานที่มีในมือเพียงพอหรือไม่ สอบถามเข้ามาได้ครับ เราจะช่วยดูว่าเอกสารและข้อความที่คุณเก็บไว้บอกอะไรได้บ้างในทางกฎหมาย และมีทางเลือกอะไรอยู่ข้างหน้า

หลักฐานที่ควรเตรียมไว้ก่อนปรึกษา

- ☐ ต้นฉบับพินัยกรรมทุกฉบับที่มีอยู่ รวมถึงฉบับเก่าที่คิดว่ายกเลิกไปแล้ว
- ☐ ของหรือปกที่ใช้เก็บพินัยกรรม โดยเฉพาะแบบเอกสารลับ ซึ่งลายมือชื่อคาบรอยฟลักเป็นส่วนหนึ่งของแบบ
- ☐ รายชื่อพยานทุกคนที่ลงลายมือชื่อ พร้อมความเกี่ยวข้องกับเจ้ามรดก และสถานะสมรสของพยานแต่ละคน
- ☐ บันทึกหรือความทรงจำว่าการลงชื่อเกิดขึ้นวันใด ที่ใด และมีใครอยู่ในห้องบ้างในขณะนั้น
- ☐ เอกสารแสดงตัวและทะเบียนราษฎรของเจ้ามรดกและทายาททุกคน รวมถึงทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า และเอกสารรับบุตรบุญธรรมถ้ามี

☐ บัญชีทรัพย์สินโดยสังเขป ทั้งโนนดที่ดิน สมุดบัญชีธนาคาร ทะเบียนรถ และหุ้นในบริษัท

☐ สำเนาคำร้องหรือคำสั่งศาลเกี่ยวกับการตั้งผู้จัดการมรดก ถ้ามีการดำเนินการไปแล้วบางส่วน

1

เล่าเรื่องและแจ้งกำหนดเวลา

2

ประเมินขอบเขตและค่าใช้จ่าย

3

ดำเนินงานและรายงานผล

ปรึกษาเบื้องต้นไม่มีข้อผูกมัด และทุกเรื่องที่ปรึกษาเป็นความลับตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โทร 065-145-5546 หรือติดต่อผ่านช่องทางใดก็ได้ที่สะดวก

ทนายเป็นหนึ่ง

Co Founder and Managing Partner, DAP Solicitors & Resolution

บทความนี้เป็นความรู้ทั่วไป มิใช่คำปรึกษาทางกฎหมายเฉพาะกรณี ข้อเท็จจริงที่ต่างกันเพียงเล็กน้อยอาจเปลี่ยนผลทางกฎหมายทั้งหมด และตัวบทความมีการแก้ไข โปรดปรึกษานายความก่อนดำเนินการใด ๆ

DAP Solicitors & Resolution Co., Ltd.

580/44 ซอยลาดพร้าว 87 เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310

โทร 065-145-5546 · LINE @046pihak · info@dapresolution.com

จันทร์-ศุกร์ 09:00-18:00 น.

dap-resolution.com